

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף קט

(המשך מעמוד קודם)

הרי שהיתה אשת אחי אמו: דהיינו אשתו של דודו מצד האמא היתה נשואה לדודו כשהיא קטנה, ומת דודו, ונישאה לאחיו ומת אחיו ללא ילדים, ועכשיו היא נופלת לפניו ליבום. אלא שהיא אסורה לו משום 'שניות לערות' - דודתו האסורה מדרבנן. השאלה היא: האם תמאן לאחר מיתה בנשואיה הראשונים ואז יוכל לייבמה?

[הספק הוא: ברור לחכמים שאם בנישואיה הראשונים היתה ערוה מדאורייתא (כגון אשת אחיו מאמו), לא היו מתירים לה למאן לאחר מיתה. כי אנשים יסברו שבאמת לא מועיל מיאון לאחר מיתה, וכנראה שעררה מותרת להתייבם. אבל כאן שהיא רק ערוה מדרבנן הסתפקו בדבר].

*

למדנו לעיל שלדעת רב נתגרשה מהראשון ומיאנה בשני אסורה לחזור לראשון.

א"ר יצחק בר אשיאן ומודה רב: שהיא מותרת לאחיו. ואף שאדם אסור להתחתן עם גרושת אחיו, לגבי האח המיאון השני כן מבטל את הגט הראשון, ואינה נחשבת גרושת אחיו.

פשיטא: שהרי כל הסיבה שגזרו בו, בגלל שהיא מכרת ברמיזותיו ויבוא לפתותה שתמאן בשני. דבר שלא שייך באחיו? והתשובה: שלא נחשוב שגזרו גם באחיו אטו הוא עצמו (שאם נתיר לאחיו יבואו להתיר גם לו עצמו להחזירה).

משנה: המגרש את האישה והחזירה: ומת ללא בנים – מותרת להתייבם לאחיו. ואפילו שגרושת אחיו אסורה, אנו לא אומרים ש'הנשואין הראשונים מפילים' ליבום, אלא המיתה (בנשואין השניים) מפילה ליבום.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

וכן המגרש את היתומה והחזירה: יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה - נשואיה הם רק מדרבנן, ואם גירשה והחזירה ומת מותרת ליבם כנ"ל. שלא כמו המקרה הבא:

קטנה שהשיאה אביה: נישואין אלו חלים מדאורייתא, וכשנתגרשה היא נחשבת כיתומה בחיי האב - שאינו יכול יותר לקבל בשבילה קידושין (כי יצאה מרשותו בנשואין). ולכן כשהחזיר אותה בעלה, נישואיה השניים חלים רק מדרבנן. ואם מת בעלה אסורה להתייבם, משום שמדאורייתא היא 'גרשת אחיו' (שהרי הנשואין השניים לא חלו), ואין יבום דרבנן (של הנשואין השניים) דוחה איסור דאורייתא.

גמרא: הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסורא: מכיון שהיה זמן שהיא היתה 'גרשת אחיו' האסורה לו בברת, היא אסורה להתייבם, והאיסור לא פוקע (אפילו שהיום היא כבר לא גרושת אחיו, אלא אשת אחיו שמת המותרת ליבום).

אי הכי חליצה נמי לא תיבעי: שהרי העריות פטורות מיבום? ואל תחשוב שבאמת לרבי אלעזר יוצאת בלא חליצה, שהרי מפורש בברייתא לא כן?

מספקא ליה אי מיתה מפלתי: רבי אלעזר מסתפק האם 'מיתה מפלתי' ליבום וממילא עכשיו בזמן המיתה היא אשת אחיו הזקוקה ליבום. או ש'נישואין הראשונים מפילים' ומכיון שהיתה גרושת אחיו שעה אחת היא אסורה כנ"ל. ומחמת הספק היא חולצת.

לעולם פשיטא.. ומהיו הכל בקיאי: רבי אלעזר סובר שמיתה מפלתי והיא זקוקה ליבום, אלא מכיון שאת הגירושין כולם יודעים (שיש להם קול), ואת הנישואין שהוא החזיר אותה לא יודעים, יסברו הרואים שאחיו מייבם את 'גרושת אחיו'.

אדרבא: הרי כשהוא מחזיר אותה היא יושבת תחתיו והדבר מפורסם לכל, יותר מגירושין שהיו בעבר? הגמרא מתרצת: החשש באופן שהוא יחזיר אותה בלילה וימות בבוקר שהדבר עדיין לא התפרסם.

דגזר הני משום יתומה בחיי האב: שאז אסורה להתייבם כמבואר במשנה, ולכן גזר רבי אלעזר בכל גרושה שהחזירה.

הכי נמי מסתברא: מהסיפא של המשנה 'קטנה שהשיאה אביה וכו' שלדברי רב אשי זהו ההסבר לדעת רבי אלעזר מדוע הוא אוסר בכל גרושה שהחזירה – משום קטנה שהחזירה. כי אחרת דברים אלו פשוטים ואינם צריכים להיכתב במשנה.

תניא כוותיה דרב אשי: מהברייתא הזו רואים שרבי אלעזר דיבר על קטנה שנתגרשה וחזרה. ומלשון הברייתא 'מודים חכמים לרבי אלעזר' משמע שבגלל הדין הזה שבו הוא מודה – הוא חולק בהמשך על חכמים, והיינו שהדין בהמשך הוא גזירה אטו הדין הראשון (-בעל המאור).

*

צרתה מהו: גדולה שנתגרשה וחזרה, שרבי אלעזר גוזר עליה שלא תתייבם אטו קטנה – האם צרתה (שלא נתגרשה וחזרה) מתייבמת, או שגם היא רק יוצאת בחליצה (שלה או של השניה)?

אמר לו רב נחמן הרי היא עצמה אסורה להתייבם רק משום גזירה אטו קטנה, ולא גוזרים על צרתה שלא נתגרשה 'גזירה לגזירה'.

והא תניא... היא וצרתה חולצת: ובהכרח שלא יתכן לומר ששתייהן צריכות חליצה, אלא כוונת רבי אלעזר או היא או צרתה חולצת. ואם כן מוכח שצרתה אינה יכולה להתייבם?

לאו תרוצי קמתרצת? הגמרא מתרצת: הרי אתה מוכרח לתרץ את לשון הברייתא, ואם כן תתרץ כך: אם הוא הולך אליה - היא חייבת לחלוץ (ופוטרת את הצרה), אבל אם הוא הולך לצרתה - הוא יכול לבחור בין יבום לחליצה.

משנה: שני אחים נשואין לשתי אחיות קטנות ומת בעלה של אחת מהן: היבמה תצא משום 'אחות אשה' כי אסור לו לייבם את אחות אשתו, ולכן היא פטורה מייבום.

< 'וכן שתי חרשות' - לא גורסים במשנה (-הגר"א) >

קטנה וגדולה: שני אחים נשואים לשתי אחיות: אחת קטנה ואחת גדולה. אם מת בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה כנ"ל. אבל אם מת בעל הגדולה – הגדולה נופלת לפניו ליבום מהתורה, ואוסרת עליו את אשתו הקטנה שהיא אחותה, משום שהיא נשואה לו רק מדרבנן ואין לנישואים אלו כח להפקיע את הזיקה של היבום מדאורייתא. ונחלקו הדעות מה יעשה:

רבי אלעזר אומר מלמדים את הקטנה שתמאן בו: ואז ייבם את אחותה הגדולה.

רבן גמליאל אומר: לדעת רבן גמליאל 'אין זיקה' כלומר אין לזיקה כח לאסור את אחותה הקטנה עליו. ולכן אם מיאנה מיאנה, אבל אם אין הקטנה מעוניינת למאן היא

(המשך בדף הבא ↓)

יכולה להישאר איתו עד שתגדיל ואז תהפך לאשתו מדאורייתא, וממילא אחותה תצא משום אחות אשתו.

רבי יהושע אומר: לא מלמדים את הקטנה למאן כי צריך להתרחק מהמייאונים (כמבואר בגמרא), מאידך לדעתו 'יש זיקה'. ולכן יגרש את הקטנה, אך אז אסור לו לייבם את הגדולה משום 'אחות גרושתו' ולכן צריך לחלוץ לה.

גמרא: ומי שרי: ללמד קטנה למאן?

ומן הפקדונות: לא לקבל פקדון מאחרים. **ומן הערבונות:** לא להיות ערב לאחרים.

מייאון דמצוה: כאן המייאון הוא לצורך מצות יבום של אחותה – וראוי לעשות זאת.

*

אתיא רדיפה רדיפה: מהגזירה-שווה לומדים את השכר הגדול של הבאת שלום: כבוד בעולם הזה, וחיים וצדקה בעולם הבא.

מן הפקדונות – בבר מתא: לא יקבל פקדון דוקא מבן עירו שאז 'ביתו שלו כביתו של המפקיד', מכיון שהוא יוצא ונכנס לביתו של הנפקד בגלל הפקדון שלו שנמצא שם, ואז יש לחשוש שפעם אחת יקח את הפקדון מבלי שבעל-הבית ישים לב ולאחר מכן יבוא לתבוע אותו.

בערבי שלציון: בסוג עריבות המכונה 'שלציון' מלשון 'שלוף - דוץ (= תתקע/תנעוץ)' - שולף עצמו מהלווה ותוקע עצמו בערב. כלומר זו 'ערבות' שמיד הולכים לערב לבקש את הכסף ולא פונים קודם ללווה.

למקבלי גרים: שאינם בקיאים בדקדוקי מצוות וישראל לומדים מהם. הפסוק 'כי ערב זר' מתפרש: לערב בתוך עם ישראל גר שהוא זר.

כל האומר 'אין לו תורה' – אין לו תורה: כלומר מי שאינו עוסק בתורה, אין לו שכר לימוד תורה. אך אם כן זהו פשיטא?

כל האומר אין לו **אלא** תורה – אין לו **אלא** תורה: כלומר מי שרק לומד ולא מקיים מצוות, יש לו רק שכר לימוד תורה ולא שכר קיום מצוות. אך גם זהו פשיטא? הגמרא מתרצת: מי שרק לומד בלא לקיים מצוות – גם שכר לימוד תורה אין לו.

ואיבעית אימא: הכוונה כמקודם, שמי שרק לומד ולא מקיים יש לו רק שכר לימוד ולא קיום מצוות, והיחידוש במקרה שהוא מלמד אחרים והם כן מקיימים, שלא נחשוב שיהיה לו שכר על מה שהם מקיימים.

בדיינא דאתי דינא לקמיה: דין שבא דין לפניו והוא יודע הלכה הדומה למקרה שלפניו, והוא מדמה מילתא למילתא, ואינו שואל את רבו אלא סומך על עצמו.

הנה מטתו שלשמה: 'מטתו' היא בית המקדש של 'שלמה' הקב"ה, שבו נמצאת לשכת הגזית, וה'גיבורים' הם הדיינים בסנהדרין.

*

למדנו במשנה את דעת רבן גמליאל שאם אין הקטנה מעוניינת למאן, היא יכולה להישאר איתו עד שתגדיל ואז תהפך לאשתו מדאורייתא, וממילא אחותה תצא משום אחות אשתו. הגמרא מבררת את טעמו של רבן גמליאל מדוע כשהיא תגדיל תצא אחותה בלי כלום?

טעמא דרבן גמליאל: האם הוא סובר שקידושי קטנה תלויים ועומדים עד שתגדיל ואז הם חלים למפרע, ומתברר שאחותה היא אחות אשתו ולכן היא יוצאת ממילא. ולפי זה גם אם לא בעל את הקטנה משתגדיל, אחותה יוצאת.

או שהקידושין הראשונים של הקטנה לא חלים כלל, והבעילה משתגדיל היא קונה אותה בקידושין. כי רבן גמליאל סובר שאם נפלה לפניו יבמה והלך וקידש את אחותה - הקידושין מבטלים את הזיקה של היבום, והיא יוצאת משום אחות אשתו.

כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא: כשרב נמנם ונרדם הוא אמר את הדברים הללו. כלומר שהדברים אינם נכונים.

הא מילתא דקטנה מיתלא תליא: עניינה של הקטנה תלוי ועומד – אם יבעל אותה לבשתגדיל. כי כל הזמן הזה היא לא סומכת דעתה שתישאר נשואה לו. כי היא אומרת לעצמה: לו יש עדיפות עלי כשאני קטנה שהוא יכול לגרש אותי בעל כרחי, ולי יש עדיפות עליו שאני יכולה למאן בו בעל כרחו.